Studia Diecezji Radomskiej
nr 11 (2019)

Kamila Rzepka[1]

Troska Kościoła katolickiego w Polsce o więzi małżeńsko-rodzinne

Wstęp

Małżeństwo i rodzina od zawsze były otaczane troską przez Kościół katolicki, zajmując centralne miejsce w jego pastoralnej posłudze[2]. Nauczanie Kościoła w tej tematyce znacząco rozwinęło się za czasów papieża Pawła VI oraz Jana Pawła II, którego ze względu na bogactwo jego nauczania oraz postawę wobec życia ludzkiego zaczęto nazywać papieżem rodziny i papieżem życia. Duszpasterska troska Kościoła katolickiego w Polsce czerpie z bogactwa Stolicy Apostolskiej oraz poszczególnych papieży.

Wyrazem szczególnej troski o więzi małżeńsko-rodzinne na terenie polskim były m.in. programy duszpasterskie, wśród których należy wymienić: Wielką Nowennę Tysiąclecia (1957-1966); trójetapowy program „Ewangelizacja, a Rodzina Polska" (1978-1981); programy roku kościelnego: „Ewangelizacja rodziny i przez rodzinę" (1989-1990), „Ewangelizacja wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej" (1993-1994). Ważną rolę odegrał także Drugi Synod Plenarny (1991)[3]. Inicjatywy te pokazały, jak bardzo życie małżeńskie i rodzinne jest bliskie Kościołowi. Sakramentalna więź łącząca małżonków aż do śmierci stała się wyrazem szczególnej troski Kościoła w dobie ostatnich lat.

---

[1] Doktor nauk teologicznych w zakresie teologii pastoralnej. Zainteresowania badawcze: wpływ metod regulacji poczęć na życie małżeńskie i rodzinne, więzi małżeńsko-rodzinne, naturalne planowanie rodziny oraz parafialne duszpasterstwo rodzin. Adres e-mail: kamila.rzepka@vp.pl

[2] Por. P. Landwójtowicz, *Duszpasterskie wsparcie małżonków i rodzin w kryzysach*, w: *Towarzyszyć małżeństwu i rodzinie. Inspiracje adhortacji apostolskiej „Amoris laetitia" dla duszpasterstwa rodzin*, (red.) J. Goleń, Lublin 2017, s. 373.

[3] Por. A. Skreczko, *Wybrane przejawy troski Kościoła Katolickiego o rodzinę w Polsce*, „Studia nad Rodziną UKSW", 2009 r. 13, nr 1-2 (24-25), s. 130-134. Por. M. Przykucki, *Inicjatywy duszpasterskie Kościoła na rzecz rodziny*, w: „Znaki czasu", 1987, nr 1, s. 20-38.

1. Więź sakramentalna jako fundament więzi małżeńsko-rodzinnych

Odwołując się do powołania i godności chrześcijańskiego małżeństwa, Kościół w Polsce zwraca uwagę na pochodzenie małżeństwa od Boga. Sakramentalny związek małżeński jest „właściwą małżonkom drogą do świętości"[4]. Oznacza to, że przez sakramentalną więź małżeńską mąż i żona mogą wzajemnie się uświęcać w codziennym życiu. Więź małżeńska łączy małżonków z Bogiem i do Niego prowadzi,[5] gdyż „nic nie jest w stanie zbudować między mężem a żoną takiej komunii, jaką wytwarza wspólna droga do Boga"[6]. Dlatego miłość małżeńska nie może być profanowana przez egoizm, poszukiwanie przyjemności i zamykanie się na życie. Potrzeba natomiast miłości prawdziwej, opartej na relacjach, wyłącznej i nierozerwalnej aż do końca życia miłości, która tworzy i umacnia więzi małżeńsko-rodzinne i wszelkie inne relacje pozarodzinne[7], tworzy komunię małżeńską, która jest jedną z najpiękniejszych ludzkich rzeczywistości[8].

Budowanie wspólnoty rodzinnej wynika z posiadanych uzdolnień i charyzmatów, które, zdaniem W. Przygody, powinny przyczyniać się do umacniania więzi naturalnych i nadprzyrodzonych przez miłość członków rodziny, braterstwo i wzajemną służbę[9]. R. Kamiński dodaje, że „dobry dobór psychiczny i osobowościowy małżonków rzutuje pozytywnie na relacje międzyosobowe i więź rodzinną"[10]. Podobnie komplementarność płci sprzyja komunii małżeńskiej i jest konieczna do zaistnienia więzi małżeńskiej[11]. Jednocześnie w swej różnorodności mężczyzna i kobieta są

[4] Rada ds. Rodziny, *Służyć prawdzie o małżeństwie i rodzinie*, w: *Akta Konferencji Episkopatu Polski*, Warszawa 2009, nr 1/15, n. 30.
[5] Por. Rada ds. Rodziny, *Służyć prawdzie...*, nr 28.
[6] Tamże, nr 94.
[7] Por. Tamże, nr 10.
[8] Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Życie rodzinne w komunii z Bogiem*. List pasterski na Niedzielę Świętej Rodziny – 26 grudnia 2010 (28-29.09.2010), w: *Akta Konferencji Episkopatu Polski*, 2(2010), s. 37.
[9] Por. W. Przygoda, *Posługa charytatywna Kościoła w Polsce. Studium teologiczno-pastoralne*, Lublin 2004, s. 188-189.
[10] R. Kamiński, *Troska duszpasterstwa rodzin o małżeństwo i rodzinę*, „Roczniki Pastoralno-Katechetyczne", 57 (2010), t. 2, s. 11.
[11] Por. Rada ds. Rodziny, *Służyć prawdzie...*, nr 65.

sobie równi[12]. Z komplementarności rodzi się wzajemność ukierunkowana na bezinteresowny dar z siebie dla kochanej osoby, który najpełniej wyraża się w akcie małżeńskim[13]. Obejmuje on całe życie cielesno-duchowe małżonków i prowadzi do pełnego ukonstytuowania małżeństwa[14].

Jan Paweł II, odwołując się do odkupienia człowieka, jakie dokonało się w Osobie Jezusa Chrystusa, pisze, że życie człowieka, ale także życie małżeństwa i zbudowanej na nim rodziny, jest pozbawione wszelkiego sensu[15], gdy małżonkowie nie poznają prawdziwej miłości w Osobie Chrystusa i nie czynią jej swoją pośród codziennych spraw i obowiązków. Więzi małżeńsko-rodzinne nie mogą być trwale budowane, jeśli małżonkowie nie żyją tą miłością na co dzień[16] i nie poznają bogactwa odkupieńczej miłości Chrystusa danej i zadanej każdemu człowiekowi[17]. Na mocy sakramentu małżeństwa, a także przez słowo Boże, rodzina staje się miejscem ewangelizacji – rodziców wobec dzieci, dzieci wobec rodziców i wszystkich osób wobec innych małżeństw i rodzin[18]. Jako wspólnota dialogu z Bogiem, chrześcijańska rodzina stanowi domowe sanktuarium Kościoła.

Twórczy charakter sakramentu małżeństwa oraz chrztu i Eucharystii pozwala określać rodzinę „domowym Kościołem"[19]. Codzienne życie zbudowane na więzi sakramentalnej, nieustannie ożywiane miłością Chrystusową, pozwala małżonkom trwać w dialogu z Bogiem przez codzienną modlitwę osobistą, małżeńską i rodzinną, życie sakramentalne, a także ofiarę z życia[20]. Papież Franciszek podkreśla, że „całe życie wspólne małżonków, cała sieć powiązań, które przeplatają się ze sobą, z dziećmi

[12] Tamże, nr 66-67.
[13] Tamże, nr 69.
[14] Tamże, nr 61.
[15] Jan Paweł II, *Redemptor hominis*, nr 10.
[16] Tamże.
[17] Tamże, nr 11.
[18] Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, nr 50. Por. Paweł VI, *Evangelii nuntiandi*, nr 71.
[19] Por. M. Fiałkowski, *Rodzina jako Kościół domowy*, w: *Duszpasterstwo Rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna*, (red.) R. Kamiński, G. Pyźlak, J. Goleń, Lublin 2013, s. 707.
[20] Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, nr 55. Por. Franciszek, *Amoris laetitia*, nr 288. Por. A. Skreczko, *Zadania rodziny jako kościoła domowego*, „Rocznik Teologii Katolickiej", t.8(2009), s. 112-113.

i ze światem, będzie przeniknięta i umocniona przez łaskę sakramentu"[21]. Chrześcijańska rodzina „jest wspólnotą, której więzy zostały odnowione przez Chrystusa przez wiarę i sakramenty, jej udział w posłannictwie Kościoła winien dokonywać się *na sposób wspólnotowy:* a więc wspólnie, małżonkowie *jako para*, rodzice i dzieci *jako rodzina* winni przeżywać swoją służbę dla Kościoła i dla świata"[22]. Poprzez żywą wiarę małżonkowie zostają przemieniani miłością Bożą. Mogą żyć w jedności[23] oraz trwać niezłomnie i budować swoje życie[24].

2. Duszpasterska troska Kościoła w Polsce o więzi małżeńsko-rodzinne

Będąc częścią Kościoła powszechnego, Kościół w Polsce czerpie obficie z jego nauczania, wnosząc jednocześnie własne bogactwo duszpasterskie i naukowe[25]. Kościół realizuje swoje zadania wobec rodziny poprzez duszpasterstwo rodzin[26] oraz nauczanie biskupów polskich[27]. Rodzina bo-

[21] Franciszek, *Amoris laetitia*, n. 74.
[22] Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, nr 50. Por. Jan Paweł II, *Christifideles laici*, nr 52.
[23] Franciszek, *Lumen fidei*, nr 55.
[24] Tamże, n. 4.
[25] Por. R. Bieleń, *Duszpasterstwo rodzin we współczesnej Polsce. Uwarunkowania – zadania – prognozy*, Lublin 2001, s. 51-52.
[26] *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin* podaje następującą definicję: Duszpasterstwo rodzin jest systemem kościelnych działań, które zmierzają do urzeczywistnienia zbawczego planu, dotyczącego małżeństwa i rodziny, w: Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*, Warszawa 2003, nr 1. Por. R. Kamiński, *Duszpasterstwo rodzin jako refleksja naukowa*, w: *Duszpasterstwo Rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna*, (red.) R. Kamiński, G. Pyźlak, J. Goleń, Lublin 2013, s. 23. Por. *Leksykon teologii pastoralnej* określa duszpasterstwo rodzin różnorodnymi formami pastoralnego działania Kościoła, które dotyczą osób żyjących w małżeństwie i rodzinie lub osób przygotowujących się do zawarcia małżeństwa oraz założenia rodziny; jest jednym z najważniejszych zadań Kościoła. Por. B. Mierzwiński, *Rodzin Duszpasterstwo*, w: *Leksykon teologii pastoralnej*, (red.) R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski, Lublin 2006, s. 737.
[27] Wśród biskupów polskich szczególną posługą wobec małżeństwa i rodziny odznaczali się i odznaczają: Karol Wojtyła, Kazimierz Majdański, Wilhelm Pluta, Stanisław Stefanek. Znaczący wkład miał także kardynał Stefan Wyszyński. Troska o małżeństwo i rodzinę ze strony Episkopatu Polski znalazła swoje miejsce również w licznych pracach naukowych. Nie ma wśród nich typowych opracowań dotyczących więzi małżeńsko-rodzinnych w nauczaniu Kościoła w Polsce. Za: A. Skreczko, *Wybrane przejawy troski...*, dz. cyt., s. 134-135.

wiem jest pierwszym podmiotem oddziaływania apostolskiego w duszpasterskich strukturach,[28] zaś duszpasterstwo rodzin winno być pierwszoplanowym działaniem pastoralnym w parafii[29]. Dlatego biskupi polscy podkreślają, że priorytetowym zadaniem jest ochrona i zabezpieczenie praw rodziny, ponieważ w niej „człowiek uczy się traktowania z szacunkiem i miłością drugiego człowieka"[30]. Do form nauczania biskupiego należy zaliczyć: słowo mówione w postaci homilii i kazań oraz przemówień i życzeń, a także teksty pisane, głównie listy pasterskie i orędzia[31]. Troska Kościoła w Polsce o małżeństwo i rodzinę znacząco wzrosła, gdy na Stolicę Piotrową został wybrany kardynał Karol Wojtyła. Jako biskup odznaczał się szczególnym zainteresowaniem tematyką małżeńsko-rodzinną[32].

Przez więzi małżeńsko-rodzinne małżonkowie w swoim zjednoczeniu „stają się twórcami własnej historii i twórcami projektu, który trzeba rozwijać razem. Spojrzenie skierowane jest ku przyszłości, którą trzeba budować dzień po dniu z pomocą Bożej łaski"[33]. Różnorodność i specyfika więzi małżeńsko-rodzinnych wymaga troski oraz towarzyszenia małżonkom na ich drodze do zbawienia[34].

---

[28] Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa...*, nr 7.

[29] Por. J. Goleń, *Pierwszoplanowa dziedzina działalności pastoralnej w parafii*, w: *Duszpasterstwo rodzin w parafii*, (red.) J. Goleń, D. Lipiec, Lublin 2016 s. 49.

[30] W. Przygoda, *Posługa charytatywna Kościoła w Polsce...*,dz. cyt., s. 191. Por. Konferencja Episkopatu Polski, *List biskupów polskich na Niedzielę Świętej Rodziny*. 26.XI.1998, w: *Akta Konferencji Episkopatu Polski*, 2:1999, nr 3, s. 49.

[31] Por. A. Skreczko, *Troska Kościoła katolickiego w Polsce o małżeństwo i rodzinę w okresie Wielkiej Nowenny (1957-1966)*, Białystok 2002, s. 166. Por. Autor zaznacza, że „w duszpasterstwie rodzin szczególne miejsce zajmuje właściwe przeżywanie uroczystości Świętej Rodziny, na którą każdego roku Episkopat przygotowuje Orędzie o małżeństwie i rodzinie. Podejmowana w nich tematyka jest światłem dla pracy duszpasterskiej z rodziną wśród współczesnych wyzwań", w: A. Skreczko, *Wybrane przejawy troski...*, dz. cyt., s. 137.

[32] Por. A. Skreczko, *Troska Kościoła Katolickiego w Polsce o rodzinę po drugiej wojnie światowej*, w: „Rocznik Teologii Katolickiej", 2003, t. 2, s. 47-48. A. Skreczko podaje, że wśród licznych publikacji Wojtyły z tamtego okresu na uwagę zasługują: *Myśli o małżeństwie*, w: „Znak" 7 (57), s. 595-604.; *Propedeutyka sakramentu małżeństwa*, w: AK 50 (1958) nr 2 94, s. 20-33.; *Miłość a odpowiedzialność*, w: AK 51 (1959) nr 304, s. 163-1 72.; *Problem uświadomienia z punktu widzenia teologii*, w: AK 54 (1962) nr 318, s. 1-5.; *Sytuacja małżeństwa dziś*, w: PKt 51 (1961), s. 19-20. Za: A. Skreczko, *Troska Kościoła Katolickiego w Polsce...*, dz. cyt., s. 48.

[33] Por. Franciszek, *Amoris laetitia*, nr 218.

[34] Por. tamże, nr 229. Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Wytyczne pastoralne do adhortacji Amoris laetitia*. W: https://episkopat.pl/biskupi-potrzeba-sluzby-malzenstwu-

2.1. Zadania duszpasterstwa rodzin wyrazem troski o więzi małżeńsko-rodzinne

Określenie zadań duszpasterstwa rodzin jest możliwe na podstawie licznych dokumentów Episkopatu Polski[35]. Obecnie zadaniami duszpasterstwa rodzin, realizowanymi w trosce o więzi małżeńsko-rodzinne, są m.in. obrona życia człowieka od poczęcia, nauczanie naturalnych metod planowania rodziny, prorodzinne wychowanie dzieci i młodzieży, powszechne i obowiązkowe przygotowanie narzeczonych do małżeństwa i rodziny, prowadzenie i rozwój poradni życia rodzinnego, a także tworzenie domów samotnej matki oraz ośrodków adopcyjno-opiekuńczych[36]. W świetle *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin* posługa duszpasterska Kościoła wobec rodziny dotyczy rodzin znajdujących się w sytuacjach trudnych i w sytuacjach nieprawidłowych[37]. Duszpasterstwo bowiem nie może odnosić się jedynie do aspektu świętowania, ale powinno dotyczyć codziennego życia małżonków i ich dzieci[38]. J. Buxakowski uważa, że praca nad rodziną ze strony duszpasterstwa rodzin, chociaż byłaby najszlachetniejsza nie może być celem samym w sobie ani formą jakiegoś przewodnictwa

---

i-rodzinie-oraz-osobom-w-zwiazkach-niesakramentalnych/, dostęp 29 września 2018 r.

[35] Por. Wśród nich trzeba wymienić m.in. *Instrukcje Episkopatu Polski o przygotowaniu wiernych do zawarcia sakramentu małżeństwa*, dokument *Powołanie do życia w małżeństwie i rodzinie*, a także *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*, za: R. Kamiński, *Troska duszpasterstwa rodzin o małżeństwo i rodzinę*, w: „Roczniki Pastoralno-Katechetyczne", 57(2010), t. 2, s. 14. Por. G. Pyźlak, *Formacja świeckich pracowników duszpasterstwa rodzin. Studium z duszpasterstwa rodzin w świetle badań doradców życia rodzinnego i absolwentów diecezjalnych studiów rodziny*, Lublin 2013, s. 20.

[36] Por. A. Skreczko, *Wybrane przejawy troski...*, dz. cyt., s. 142.

[37] Por. Do sytuacji trudnych DDR zalicza: małżeństwa bezdzietne, rodziny z dziećmi niepełnoprawnymi, rodziny z osobami uzależnionymi, rodziny z osobami w podeszłym wieku, duszpasterstwo wdów, wdowców i osób samotnych oraz duszpasterstwo w wypadkach losowych. Wśród nieprawidłowych sytuacji dokument wymienia: rodziny rozbite i związki niesakramentalne. W: Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*, s. 50-55. Por. R. Kamiński, *Troska duszpasterstwa rodzin...*, dz. cyt., s. 8-10. Zob. *Duszpasterstwo Rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna*, (red.) R. Kamiński, G. Pyźlak, J. Goleń, Lublin 2013, s. 309-655.

[38] Por. K. Lubowicki, *Duszpasterska troska o małżeństwo i rodzinę*, w: *Idźcie i głoście. Przez Chrystusa, z Chrystusem, w Chrystusie. Przez wiarę o chrzest do świadectwa. Program duszpasterski Kościoła w Polsce na lata 2013-2017*, (red.) Sz. Stułkowski, Poznań 2016, s. 318.

odgórnego nad rodziną. Duszpasterstwo rodzin ma natomiast służyć rozwojowi rodziny jako najmniejszego kościoła[39].

Jednym z podmiotów duszpasterstwa rodzin, zajmujących się problematyką więzi małżeńsko-rodzinnych, jest Rada ds. Rodziny Konferencji Episkopatu Polski, która ukazuje znaczenie więzi małżeńsko-rodzinnych w perspektywie eschatologicznej[40]. Więź miłości odnajduje swoją pełnię w życiu wiecznym[41]. Nie tyko w wymiarze doczesnym, ale także w wymiarze nadprzyrodzonym małżonkowie mogą w pełni zrozumieć powołanie do życia w małżeństwie i rodzinie, mogą budować relacje i więzi[42]. Episkopat podkreśla, że przestrzenią dla wieczności i świętości jest codzienne życie małżonków i ich dzieci oparte na wierze, która na pierwszym miejscu stawia bycie dla drugiego człowieka, niż posiadanie wszelkich dóbr materialnych[43]. W dokumencie *Służyć prawdzie o małżeństwie i rodzinie*, powstałym w obliczy degradacji miłości, rodziny i wartości życia[44], Kościół w Polsce ukazuje istotę sakramentu małżeństwa oraz rodziny, uwzględnia podstawy doktrynalne i pisze o wartości ludzkiego ciała.

Troska Kościoła w Polsce o więzi małżeńsko-rodzinne powinna być zawsze dostosowana do etapu życia małżeńskiego i rodzinnego. Wynika to z procesu dojrzewania więzi małżeńskich, który ma określone etapy. Są one charakterystyczne zarówno dla stażu małżeńskiego, jak i dla wieku małżonków. Otoczeni troską Kościoła małżonkowie powinni wspierać się wzajemnie na drodze dojrzewania ich więzi małżeńsko-rodzinnych[45].

---

[39] Por. J. Buxakowski, *Wprowadzenie do teologii duszpasterstwa rodzin*, Pelplin 1999, s. 51.
[40] Por. Rada ds. Rodziny, *Służyć prawdzie...*, nr 37.
[41] Por. tamże, nr 38.
[42] Por. tamże, nr 37.
[43] Por. tamże, nr 41.
[44] Por. tamże, nr 5.
[45] Por. D. Lipiec, *Duszpasterskie towarzyszenie młodym małżonkom*, w: *Towarzyszyć małżeństwu i rodzinie. Inspiracje adhortacji apostolskiej „Amoris laetitia" dla duszpasterstwa rodzin*, (red.) J. Goleń, Lublin 2017, s. 323.

2.2. Przygotowanie do sakramentu małżeństwa jako troska o przyszłe więzi małżeńsko-rodzinne

Troszcząc się o przyszłe więzi małżeńsko-rodzinne, Episkopat polski wiele miejsca poświęca przygotowaniu do sakramentu małżeństwa. W *Pierwszej Instrukcji Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele Katolickim* dowartościowuje znaczenie więzi wychowawczej w rodzinie, w ramach której małżonkowie i rodzice, jako podmioty chrześcijańskiego wychowania, winni prowadzić swoje dzieci do odkrywania własnego powołania[46]. Troska o wychowanie dzieci wzywa małżonków do współpracy z Kościołem i rozpoczyna się w momencie zawarcia sakramentu małżeństwa, a więc powstania więzi sakramentalnej[47]. Wychowanie rodzinne oddziałuje na psychikę dziecka przez wzajemne relacje, kontakt psychiczny z obojgiem rodziców oraz jakość więzi małżeńskiej i rodzicielskiej. Czynniki te decydują o klimacie domu rodzinnego, który ma znaczący wpływ na rozwój dzieci[48].

Druga Instrukcja Episkopatu Polski dotycząca przygotowania do małżeństwa i życia rodzinnego oraz wprowadzenia nowego obrzędu sakramentu małżeństwa ukazuje znaczenie liturgii sakramentu małżeństwa, w czasie której zawiązuje się szczególna więź sakramentalna[49]. W *Instrukcji Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim* z 1989 roku odnajdujemy wzmiankę dotyczącą

[46] Por. *Pierwsza Instrukcja Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele Katolickim (5 IX 1986)*, w: *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski 1966-1998*, (red.) Cz. Krakowiak, L. Adamowicz, Lublin 1999, s. 126. Por. *Druga Instrukcja Episkopatu Polski dotycząca przygotowania do małżeństwa i życia rodzinnego oraz wprowadzenia nowego obrzędu sakramentu małżeństwa (11 III 1975)*, w: *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski 1966-1998*, (red.) Cz. Krakowiak, L. Adamowicz, Lublin 1999, s. 190. Por. Rada ds. Społecznych Konferencji Episkopatu Polski, *W trosce o człowieka i dobro wspólne*, Warszawa 2012, nr 11-12.

[47] Por. *Pierwsza Instrukcja Episkopatu Polski dla duchowieństwa o przygotowaniu wiernych do sakramentu małżeństwa i o duszpasterstwie rodzin (12 II 1969)*, w: *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski 1966-1998*. (red.) Cz. Krakowiak, L. Adamowicz, Lublin 1999, s. 183.

[48] Por. Rada ds. Społecznych Konferencji Episkopatu Polski, *W trosce o człowieka...*, nr 10.

[49] Por. *Druga Instrukcja Episkopatu Polski...*, nr 16. Por. Sobór Watykański II, *Gaudium et spes*, n. 48.

natury małżeństwa, pochodzącego od Boga, a podniesionego przez Chrystusa do godności sakramentu. Dokument podkreśla, że więź małżeńska jako dzieło Boże ma charakter niezniszczalny[50].

We współczesnych czasach troska o przyszłe więzi małżeńsko-rodzinne powinna być bardziej usystematyzowana i szerzej ujmowana. Silne przemiany, dotyczące przygotowania do sakramentu małżeństwa, które uwidoczniły się w ostatnich latach, pokazują, że istotne jest towarzyszenie narzeczonym na drodze do sakramentu małżeństwa[51].

2.3. Troska o dar przekazywania życia jako istotny element więzi małżeńskiej

W nauczaniu biskupów polskich szczególne miejsce zajmuje więź seksualna i prokreacyjna, poprzez które Stwórca zaprasza małżonków do współpracy w przekazywaniu życia w akcie małżeńskim[52]. Ustanowione przez Boga małżeństwo jest najlepszym miejscem do poczęcia nowego życia[53]. Dlatego Episkopat podaje wskazania dotyczące upowszechniania wiedzy o odpowiedzialnym rodzicielstwie. Uczciwa regulacja poczęć jest istotnym elementem tych więzi[54].

Podobnie traktuje to zagadnienie dokument *O wyzwaniach bioetycznych,przed którymi stoi współczesny człowiek*. Elementem więzi seksualnej jest troska o życie ludzkie od samego poczęcia. Episkopat zwraca uwagę, że w seksualnym zjednoczeniu mężczyzny i kobiety nie chodzi tylko o uzdolnienie do współżycia, biologiczną prokreację, psychikę,

---

[50] Por. *Instrukcja Episkopatu Polski o przygotowaniu do zwarcia małżeństwa w Kościele katolickim*, Kraków 1990, s. 3.

[51] Por. M. Polak, *Towarzyszenie narzeczonym we wspólnocie kościelnej*, w: *Towarzyszyć małżeństwu i rodzinie. Inspiracje adhortacji apostolskiej Amoris laetitia dla duszpasterstwa rodzin*, (red.) J. Goleń, Lublin 2017, s. 299-300.

[52] Por. Rada ds. Społecznych Konferencji Episkopatu Polski, *W trosce o człowieka...*, nr 9.

[53] Tamże, nr 8.

[54] Por. Z. Zarembski, *Pastoralne wsparcie małżeństwa i rodziny w poszanowaniu życia*, w: „Teologia i Moralność", 12(2017), nr 2(22), s. 104. Autor uważa, że w sytuacji zwątpienia i zamknięcia na dar życia, a także słabości i zagubienia z pomocą dla chrześcijańskich małżonków przychodzi Święta Rodzina z Nazaretu. Od niej mogą oni czerpać duchowe bogactwo, w: tamże.

osobowość, czy emocjonalność, lecz również o charakter **relacji istniejący między małżonkami,** poprzez którą seksualność stwarza między nimi poczucie bliskości, jedności i bezpieczeństwa[55].

Więź seksualna ukierunkowuje małżonków na wzajemny dar oraz powołanie nowego życia. Jan Paweł II w *Familiaris consortio* stwierdza, że dar z siebie wyraża się w samowezwaniu do poznania siebie oraz poznania umiłowanej osoby – żony lub męża[56]. Na mocy Ducha Świętego małżonkowie otrzymują dar nowej komunii miłości na wzór miłości Chrystusa i Kościoła[57]. Dar ten jest jednocześnie dany i zadany małżonkom, aby „z każdym dniem zmierzali ku coraz głębszej więzi pomiędzy sobą na każdym poziomie: na poziomie związku ciał, charakterów, serc, umysłów i dążeń, związku dusz"[58].

Trwałość więzi seksualnej oraz jej duchowy rozwój w dużej mierze zależą od czystości małżeńskiej oraz patrzenia na ciało w kategorii świętości[59]. Małżonkowie nie powinni banalizować płodności, lecz być świadkami miłości w rodzinie i poza nią[60]. Ciało jest sakramentalnym znakiem małżeństwa i dopełnieniem słów przysięgi małżeńskiej. Czystość stanowi ważny fundament budowania więzi małżeńsko-rodzinnych, ponieważ wnosi w nie szczególne piękno, poprzez które relacje naznaczone są prostotą, głębią i serdecznością, a umocnione owocami Ducha Świętego[61]. Czystość otwiera na prawdziwą głębię więzi miłości, a akt małżeński nie jest redukowany do potrzeb biologicznych, lecz staje się wyrazem miłości i treścią

[55] Por. Konferencja Episkopatu Polski ds. Bioetycznych, *O wyzwaniach bioetycznych, przed którymi stoi współczesny człowiek*, Warszawa 2013, nr 3.
[56] Por. T. Styczeń, *Miłość jako więź małżeńsko-rodzinna w perspektywie filozoficznej*, w: *Miłować ludzką miłość. Dziedzictwo myśli Jana Pawła II o małżeństwie i rodzinie*, (red.) L. Melina, S. Grygiel, Warszawa 2010, s. 74-75. Por. K. Wojtyła, *Rodzina jako „communio personarum" Próba interpretacji teologicznej*, w: „Ateneum Kapłańskie", nr 395, r. 66 (1974), t. 83, s. 358.
[57] Jan Paweł II, *Familiaris consortio*, nr 19. Por. Franciszek, *Amoris laetitia*, nr 63 i 71.
[58] Tamże, nr 19. Por. Franciszek, *Amoris laetitia*, nr 65.
[59] Por. Rada ds. Rodziny, *Służyć prawdzie...*, nr 52.
[60] Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Bądźmy świadkami Miłości*.List pasterski na Niedzielę Świętej Rodziny – 27 grudnia 2009 (26.11.2009), w: *Akta Konferencji Episkopatu Polski*, 2009, n. 2 (16).
[61] Por. Rada ds. Rodziny, *Służyć prawdzie...*, nr 56.

religijną w życiu małżonków[62]. Małżonkowie mogą zatem życzliwie oraz szczerze świadczyć o miłości w codziennych czynach i rozmowach[63].

2.4. Troska o więź religijną w małżeństwie i rodzinie

Dokument *Służyć prawdzie o małżeństwie i rodzinie* przypisuje szczególne znaczenie więzi religijnej w małżeństwie i rodzinie. Małżonkowie nie mogą żyć w prawdziwej komunii międzyosobowej bez Eucharystii, ponieważ „życie w komunii małżeńskiej to ciągłe postrzeganie współmałżonka jako kogoś wyjątkowo bliskiego"[64]. W związku z tym, wszelkie predyspozycje i mądrość wychowawczą powinni czerpać ze spotkania z Chrystusem[65]. Życiową koniecznością i fundamentem więzi małżeńskiej jest także wspólna modlitwa w rodzinie. Dzięki modlitwie małżonkowie budują duchową więź, w ramach której „wzajemnie się sobie oddają i przyjmują w jedyny, niepowtarzalny i niczym niezastąpiony sposób"[66]. Więź religijna łączy się z więzią wychowawczą, w ramach której wychowanie jest niepodważalnym prawem rodziców[67]. Pozwala małżonkom otwierać się na ewangelizację, której fundamentem jest codzienne życie w małżeństwie i rodzinie[68]. Wśród sposobów ewangelizowania dokument wskazuje, m.in. na: troskę o własny Kościół domowy oparty na wzajemnej miłości, wychowanie dzieci w wierze, misyjne działanie wśród niewierzących członków rodziny przykładem własnej wiary, czy apostolat zewnętrzny otwarty na potrzebujących[69].

Dokumentem Kościoła w Polsce, w którym można odnaleźć kwestie dotyczące więzi małżeńsko-rodzinnych, jest także *Powołanie do życia w małżeństwie i rodzinie* II Synodu Plenarnego (1991-1999). Opierając

[62] Tamże, nr 54.
[63] Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Bądźmy świadkami Miłości...*, dz. cyt., s. 35.
[64] Konferencja Episkopatu Polski, *Życie rodzinne w komunii z Bogiem...*, dz. cyt., s. 37.
[65] Por. Rada ds. Rodziny, *Służyć prawdzie...*, nr 86.
[66] Por. tamże, n. 96.
[67] Por. Rada ds. Rodziny, *Służyć prawdzie...*, nr 155.
[68] Por. tamże, nr 126.
[69] Por. tamże, nr 126-133.

się na nauczaniu Kościoła powszechnego[70], dokument akcentuje znaczenie więzi sakramentalnej wynikającej z więzi miłości. Przez tę więź, stając się jednym ciałem, jednym sercem i jedną duszą, małżonkowie „zmierzają do jedności głęboko osobowej"[71]. W wyżej wskazanym dokumencie została również poruszona tematyka więzi seksualnej i prokreacyjnej w małżeństwie. Odwołując się do integralności aktu małżeńskiego, biskupi podkreślają znaczenie odpowiedzialnego rodzicielstwa.

Nauczanie Rady ds. Rodziny dotyczące małżeństwa i rodziny prezentuje także Kwartalnik Duszpasterstwa Rodzin „Sprawy Rodziny" W jednym z numerów tematyka więzi rodzinnych zostaje odniesiona do domu rodzinnego. Ukazane są trzy wymiary domu rodzinnego z jego istotnymi kategoriami: fundament, ściany oraz pokoje, które zajmują domownicy. Więź mężczyzny i kobiety, a zatem więź małżeńska jest fundamentem domu. Potwierdzeniem więzi małżeńskiej jest obraz żebra – stworzenie kobiety z żebra mężczyzny. Jest ono znakiem życia i równości, znakiem szczególnej więzi, jaka łączy małżonków. Więź i jedność zostają przedłużone i umocnione w dzieciach[72]. Dom jest przede wszystkim rzeczywistością personalną, którego ścianami są zrodzone z miłości dzieci[73].

Zakończenie

Troska Kościoła katolickiego w Polsce o więzi małżeńsko-rodzinne manifestuje się wyraźnie w prezentowanych wyżej dokumentach oraz działalności publicznej. Czerpiąc z nauczania Soboru Watykańskiego II oraz nauczania papieskiego, biskupi Polski wyrażają swoje pragnienie towarzyszenia małżonkom i rodzinom na drodze powołania, a także wspierania ich w pełnieniu codziennych obowiązków. Służba Episkopatu Polski dla więzi małżeńsko-rodzinnych odwołuje się do prawdy, którą w akcie stworzenia

[70] Por. Z. Zarembski, *Troska Kościoła w Polsce o małżeństwo i rodzinę po Soborze Watykańskim II. Studium teologicznopastoralne*, Toruń 2013, s. 168.
[71] II Polski Synod Plenarny (1991-1999), *Powołanie do życia w małżeństwie i rodzinie*, Poznań 2001, s. 31.
[72] Por. S. Stefanek, *Rodzina: Praca i świętowanie – Mediolan 2012*, w: „Sprawy Rodziny. Kwartalnik Duszpasterstwa Rodzin", 2012, n. 97/1, s. 17.
[73] Por. G. Ravasi, *Rodzina między dziełem stworzenia a świętem zbawienia*, w: „Sprawy Rodziny. Kwartalnik Duszpasterstwa Rodzin", 2012, n. 97/1, s. 63-69.

Bóg Stwórca wszczepił w serce mężczyzny i kobiety, powołując ich do życia małżeńskiego i rodzinnego.

W poszukiwaniu i głębszym zrozumieniu tej prawdy z pomocą przychodzą nauki empiryczne, takie jak psychologia małżeństwa i rodziny czy socjologia rodziny, które pozwalają dokładniej zgłębić tematykę dotyczącą więzi małżeńskich i rodzinnych. Pośród współczesnych zagrożeń troska o więzi w małżeństwie i rodzinie jest dziś jeszcze bardziej konieczna i powinna wyrażać się nieustannym towarzyszeniem i wspieraniem małżonków w kształtowaniu ich wzajemnych relacji.

Streszczenie

Artykuł przedstawia troskę Kościoła katolickiego w Polsce o więzi małżeńsko-rodzinne. Fundamentalną więzią w życiu małżeńskim i rodzinnym jest więź sakramentalna. Troska Kościoła o więzi wyraża się w nieustannym towarzyszeniu małżonkom i ich rodzinom na drodze budowania relacji wewnątrzrodzinnych. Dokonuje się to przez realizację licznych zadań duszpasterstwa rodzin, w tym również przygotowanie narzeczonych do sakramentu małżeństwa. Wyrazem troski Kościoła w Polsce jest także nauczanie o szacunku do przekazywanego życia oraz istotne wskazania odnośnie pielęgnowania więzi religijnej w małżeństwie i rodzinie.

Słowa kluczowe: troska, Kościół, więzi, małżeństwo, rodzina

Title: The concern of the Catholic Church in Poland for marital-family ties

Summary

The article presents the care of the Catholic Church in Poland for marital-family ties. The fundamental bond in a married and family life is the sacramental bond. The church's concern for the relationship is expressed in the constant accompanying of spouses and their families on the path of building intra-family relationships. This is accomplished through the implementation of numerous tasks of the Pastoral Care of the Family, including the preparation of bride and groom for the sacrament of marriage. An expression of the Church's concern in Poland is also teaching about respect for the given life and important indications regarding nurturing the religious bond in marriage and a family.

Key words: care, church, bonds, marriage, family

Bibliografia

1. Bieleń R., *Duszpasterstwo rodzin we współczesnej Polsce. Uwarunkowania – zadania – prognozy*, Lublin 2001.
2. Buxakowski J., *Wprowadzenie do teologii duszpasterstwa rodzin*, Pelplin 1999.
3. *Druga Instrukcja Episkopatu Polski dotycząca przygotowania do małżeństwa i życia rodzinnego oraz wprowadzenia nowego obrzędu sakramentu małżeństwa (11 III 1975)*, w: *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski 1966-1998*, (red.) Cz. Krakowiak, L. Adamowicz, Lublin 1999, s. 190-194.

4. *Duszpasterstwo Rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna*, (red.) R. Kamiński, G. Pyźlak, J. Goleń, Lublin 2013.
5. Fiałkowski M, *Rodzina jako Kościół domowy*, w: *Duszpasterstwo Rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna*. (red.) R. Kamiński, G. Pyźlak, J. Goleń, Lublin 2013, s. 703-717.
6. Franciszek, *Amoris laetitia*. Posynodalna adhortacja apostolska o miłości w rodzinie, (19.03.2016).
7. Franciszek, *Lumen fidei*. Encyklika o wierze, (29.06.2013).
8. Goleń J., *Pierwszoplanowa dziedzina działalności pastoralnej w parafii*, w: *Duszpasterstwo rodzin w parafii*, (red.) J. Goleń, D. Lipiec, Lublin 2016, s. 49-60.
9. II Polski Synod Plenarny (1991-1999), *Powołanie do życia w małżeństwie i rodzinie*, Poznań 2001, s. 29-48.
10. *Instrukcja Episkopatu Polski o przygotowaniu do zwarcia małżeństwa w Kościele katolickim*, Kraków 1990.
11. Jan Paweł II, *Christifideles laici*. Posynodalna adhortacja apostolska o powołaniu i misji świeckich w Kościele i w świecie, (30.12.1988).
12. Jan Paweł II, *Familiaris consortio*. Adhortacja apostolska o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym, (22.11.1981).
13. Jan Paweł II, *Redemptor hominis*. Encyklika, (04.03.1979).
14. Kamiński R., *Duszpasterstwo rodzin jako refleksja naukowa*, w: *Duszpasterstwo Rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna*, (red.) R. Kamiński, G. Pyźlak, J. Goleń, Lublin 2013, s. 23-44.
15. Kamiński R., *Troska duszpasterstwa rodzin o małżeństwo i rodzinę*, „Roczniki Pastoralno-Katechetyczne", t. 2 (57) 2010, s. 5-24.
16. Konferencja Episkopatu Polski ds. Bioetycznych, *O wyzwaniach bioetycznych, przed którymi stoi współczesny człowiek*, Warszawa 2013.
17. Konferencja Episkopatu Polski, *Bądźmy świadkami Miłości*. List pasterski na Niedzielę Świętej Rodziny – 27 grudnia 2009 (26.11.2009), w: *Akta Konferencji Episkopatu Polski*, n. 2 (16) 2009, Warszawa 2010, s. 34-36.
18. Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*, Warszawa 2003.
19. Konferencja Episkopatu Polski, *List biskupów polskich na Niedzielę Świętej Rodziny. 26.XI.1998*, w: *Akta Konferencji Episkopatu Polski*, 2:1999, n. 3, s. 49.
20. Konferencja Episkopatu Polski, *Wytyczne pastoralne do adhortacji Amoris laetitia*, w: https://episkopat.pl/biskupi-potrzeba-sluzby-malzenstwu-i-rodzinie-oraz-osobom-w-zwiazkach-niesakramentalnych/, [data dostępu 29.09.2018].
21. Konferencja Episkopatu Polski, *Życie rodzinne w komunii z Bogiem*. List pasterski na Niedzielę Świętej Rodziny – 26 grudnia 2010 (28-29.09.2010), w: *Akta Konferencji Episkopatu Polski*, n. 2 (18) 2010, Warszawa 2010, s. 36-37.
22. Landwójtowicz P., *Duszpasterskie wsparcie małżonków i rodzin w kryzysach*, w: *Towarzyszyć małżeństwu i rodzinie. Inspiracje adhortacji apostolskiej Amoris laetitia dla duszpasterstwa rodzin*, (red.) J. Goleń, Lublin 2017, s. 373-385.
23. Lipiec D., *Duszpasterskie towarzyszenie młodym małżonkom*, w: *Towarzyszyć małżeństwu i rodzinie. Inspiracje adhortacji apostolskiej Amoris laetitia dla duszpasterstwa rodzin*, (red.) J. Goleń, Lublin 2017, s. 321-330.

24. Lubowicki K., *Duszpasterska troska o małżeństwo i rodzinę*, w: *Idźcie i głoście. Przez Chrystusa, z Chrystusem, w Chrystusie. Przez wiarę o chrzest do świadectwa. Program duszpasterski Kościoła w Polsce na lata 2013-2017*, (red.) Sz. Stułkowski, Poznań 2016, s. 317-331.
25. Mierzwiński B., *Rodzin Duszpasterstwo*, w: *Leksykon teologii pastoralnej*, (red.) R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski, Lublin 2006, s. 737-743.
26. Paweł VI, *Evangelii nuntiandi*. Adhortacja apostolska o ewangelizacji w świecie współczesnym, (08.12.1975).
27. *Pierwsza Instrukcja Episkopatu Polski dla duchowieństwa o przygotowaniu wiernych do sakramentu małżeństwa i o duszpasterstwie rodzin (12 II 1969)*, w: *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski 1966-1998*, (red.). Cz. Krakowiak, L. Adamowicz, Lublin 1999, s. 183-189.
28. *Pierwsza Instrukcja Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele Katolickim (5 IX 1986)*, w: *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski 1966-1998*, (red.) Cz. Krakowiak, L. Adamowicz, Lublin 1999, s. 123-169.
29. Polak M., Towarzyszenie narzeczonym we wspólnocie kościelnej, w: Towarzyszyć małżeństwu i rodzinie. *Inspiracje adhortacji apostolskiej Amoris laetitia dla duszpasterstwa rodzin*, (red.) J. Goleń, Lublin 2017, s. 299-307.
30. Przygoda W., *Posługa charytatywna Kościoła w Polsce. Studium teologiczno-pastoralne*, Lublin 2004, s. 188-189.
31. Przykucki M., *Inicjatywy duszpasterskie Kościoła na rzecz rodziny*, w: „Znaki czasu", 1987, n. 1, s. 20-38.
32. Pyźlak G., *Formacja świeckich pracowników duszpasterstwa rodzin. Studium z duszpasterstwa rodzin w świetle badań doradców życia rodzinnego i absolwentów diecezjalnych studiów rodziny*, Lublin 2013.
33. Rada ds. Rodziny, *Służyć prawdzie o małżeństwie i rodzinie*, w: *Akta Konferencji Episkopatu Polski*, Warszawa 2009, 15/2009, n. 1, s. 61-92.
34. Rada ds. Społecznych Konferencji Episkopatu Polski, *W trosce o człowieka i dobro wspólne*, Warszawa 2012.
35. Ravasi G., *Rodzina między dziełem stworzenia a świętem zbawienia*, w: „Sprawy Rodziny. Kwartalnik Duszpasterstwa Rodzin", 97/1/2012, s. 63-69.
36. Skreczko A., *Troska Kościoła katolickiego w Polsce o małżeństwo i rodzinę w okresie Wielkiej Nowenny (1957-1966)*, Białystok 2002.
37. Skreczko A., *Troska Kościoła Katolickiego w Polsce o rodzinę po drugiej wojnie światowej*, „Rocznik Teologii Katolickiej", 2003, t. 2, s. 41-73.
38. Skreczko A., *Wybrane przejawy troski Kościoła Katolickiego o rodzinę w Polsce*, „Studia nad Rodziną UKSW", 2009, r. 13, n. 1-2 (24-25), s. 129-148.
39. Skreczko A., *Zadania rodziny jako kościoła domowego*, „Rocznik Teologii Katolickiej", 2009, t. VIII, s. 112-121.
40. Sobór Watykański II, *Gaudium et spes*. Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym, (07.12.1965).
41. Stefanek S., *Rodzina: Praca i świętowanie – Mediolan 2012*, w: „Sprawy Rodziny. Kwartalnik Duszpasterstwa Rodzin", 97/1/2012, s. 11-50.
42. Styczeń T., *Miłość jako więź małżeńsko-rodzinna w perspektywie filozoficznej*, w: *Miłować ludzką miłość. Dziedzictwo myśli Jana Pawła II o małżeństwie i rodzinie*, (red.) L. Melina, S. Grygiel, Warszawa 2010, s. 74-75.
43. Wojtyła K., *Rodzina jako „communio personarum". Próba interpretacji teologicznej*, w: „Ateneum Kapłańskie", n. 395, r. 66 (1974), t. 83, s. 358.

44. Zarembski Z., *Pastoralne wsparcie małżeństwa i rodziny w poszanowaniu życia*, w: „Teologia i Moralność", vol. 12(2017), n. 2(22), s. 97-111.
45. Zarembski Z., *Troska Kościoła w Polsce o małżeństwo i rodzinę po Soborze Watykańskim II. Studium teologicznopastoralne*, Toruń 2013.